

ZADNJA IZMENA

Calixthe Beyala *Izgubljene časti*

Začelo se nam je mešati. Couscousovci so še naprej množično umirali. Niti jokati nismo več mogli, manjkalo nam je volje in moči, zato pa smo plesali: *sassa modé sassa mo pororo, sassa modé sassa modé mîama, sassa modé sassa mo pororo*. Gospod mizar ni mogel več oblati, žagati, zabijati žebeljev. S takšno naglico je izdeloval "krste s popustom za prijatelje", da je bil na moč nejevoljen. Vseposvoda se je ves zgrožen pritoževal: "En mrtvec na dan mi popolnoma zadostuje!" Razkazoval je svoje razpokane roke: "Niti ameriški sužnji ne delajo tako trdo! Temu se pravi namensko mučenje, da bi te na smrt izmučili." Dva tedna pozneje je prenehal izdelovati krste: "To prinaša nesrečo," je govoril objokanim družinam. Pljunil je v prah in dodal: "Saj razumete, krsta je kakor hiša. In mrtvi so zadovoljni, da lahko umrejo, ker bodo dobili vsak svojo hišo. Če bodo vedeli, da ne bodo dobili ničesar, ne bodo več umirali!" Tako mu je uspelo prepričati najbolj ljubečo ženo, najbolj potrto mater, najbolj nežnega moža vse tiste, ki so jih čustva do pokojnih prisilila, da uredijo spodoben pogreb.

V tem času so se nam pridružili še pridigarji Nove afriške cerkve. Ko se je popoldan začel prevešati v večer, ko so si psi, vsi izčrpani od vročine, poiskali hladno senco dreves, nam je prišel govorit Bog, da bi ublažil naše strahove. Pridigar je bil neki črnc iz Couscousa, z brki, ki so se v pravem kotu zasukali navzgor. Bil je debel in težko je dihal. Videti je bilo, kakor da njegove oči gledajo skozi človeka. Njegove ustnice so zakrivala majhne bele zobke. Prišel je z zastavo v barvah neodvisnosti na ramenu, kakor stari borci. Na trebuhu se mu je pozibaval velik križ in z dna velike bele obleke je bilo slišati nekakšen žvenket, brez dvoma kovancev. Razen če ni bil to odmev Kristusovih korakov. Spremljali so ga moški in ženske v zelenih, rdečih in rumenih dolgih tunikah, stopali so v vojaškem maršu in njihovi koraki so odzvanjali v blatu, z rokami pa so udarjali ritem. Pridigar je stopil na oder, zapičil zastavo v prah in množično ploskanje je pospremila pridigo:

"Dragi bratje, grešili ste in prejeli ste zasluženo kazen!"

"Priznam pred Bogom in svojimi brati, da sem grešil," je v zboru povzela množica.

Pridigar nas je nekaj minut molče opazoval, dolge minute molka. Potem pa je dvignil roke k nebu, tako visoko, da so mu

izstopile žile na vratu, njegovi srebrni prstani so se zableščali v soncu: "Ja, zares ste grešili, dragi bratje!" Množica je hipoma napeto odvrnila: "Zato prosim vse angele in vse svoje brate, da molijo zame." Ženskam je vzvalovila kri po žilah in nekajkrat so zavriskale v slavo Njegove Svete Trojice, trem žebljem in črni Sveti Devici v Ouagadougouju. Pridigar se je zamislil, da bi poiskal nov navdih, zmajal z glavo in skorajda že brez sape zatulil:

"Pokesajte se, dragi bratje, da vam bo Bog naklonil božjo milost!"

"Ja, zares sem grešil," je ponovilo občinstvo.

In njegovi s prstani okrašeni prsti so pokazali na grešnike, kar na slepo: "Ti tam, ti si grešil, in ti, pa ti!" Tisti, na katere je pokazal, so poklekneli in zahlipali: "Odpustite mi, Gospod!" In kovina njegovega nakita se je bleščala v soncu:

"New-Bell je kraj razvrata, umorov, sodomije in propada, kjer se človek prepusti spirali Zla, da ga požre, ker želi ugoditi svojim najbolj živalskim instinktom. In kakor nam je Sveta Trojica že pokazala, je Bog poslal vesoljni potop, da bi uničil mesto ..."

"Ne vemo!" je zaklicalo občinstvo.

"Nič hudega," je rekel pridigar in zamahnil z roko, da bi pokazal, kako nepomembni se mu zdijo zgodovinski dogodki. Zajel je sapo, oči so mu izstopile, dvignil je svoj nakit:

"In ogenj kakor ..."

"Sodomo in Gomoro!" je zatulila množica.

"Šibo božjo kakor ..."

"Ne vemo ..."

"Nič hudega, dragi bratje! Prekleti ste, nespodobneži, nesnaga, ličinke. Danes morate ponižno in z veseljem sprejeti božjo voljo in poplačati svoje dolgove pred Njegovim Obličjem!"

In ko je oznanil: "Maše je konec, trop grešnikov. Vrnite se na svoje domove in živite v slavi božji!" smo na vso moč ploskali njegovim psovkam, kajti tolažilo nas je, da smo v obdobju bolezni in smrti odkrili vir naših muk.

Potem so se moški zbrali v skupinicah, še zmeraj napolnjeni z novo lučjo: namesto "adijo" so govorili "Milost božja naj bo z vami." In tudi odgovor je bil podoben: "In z vašim duhom!" Potem so se

razgovarjali o pridigi, še zmeraj polni hvaležnosti: "Videl sem angela Gabrijela," je rekel nekdo. "Med naukom se mi je prikazala Devica Marija," je rekel drugi. "Kristus mi je rekel, naj si ne delam skrbi," so pritrdjevali v zboru. Če bi jim človek verjel, so vsi neposredno stopili v stik z Nebesi, in vsem je bilo napovedano hitro ozdravljenje, če bodo žrtvovali eno tele, kravo ali pa tri jajca. Vsi so vsem verjeli. Nato smo se razšli: "Milost božja naj bo z nami." Tisti, ki so še imeli dovolj moči, so zavili v bordel, da bi se družili s sodrgo in zapili pri gospé Kimoto. Ta jim je pomagala, da so se delali in sami sebi tudi zdeli srečni. Ženske so se s sklonjenim hrbtom vrnile k vsakdanjim opravilom.

Doktor lekarnar je vse to opazoval s svoje verande. Med drevesnimi krošnjami so poplesavali in se igrali skrivalnice poslednji sončni žarki. Doktor lekarnar je prekrizal svoje kratke noge in razpotegnil usta v nekaj podobnega nasmehu: "Kakšna dežela!" Debela lekarnarjeva žena si je božala konice debelušnih palcev na nogi in na ves glas pripomnila: "Šef ima prav, nič ni izgubljenega na tej zemlji. In to je tako krasno."

Nekega dne pa se je lekarnar kljub vsemu opogumil. Morda zato, ker mu je presedlo, da nas je gledal, kako se z veseljem uklanjamo zli usodi. Sredi pridige se je nenadoma pojavil med nami, stopil skozi množico in spotoma sunil nekaj klečečih Couscousovcov, da so se prevrnili: "Kaj pa mu je?" so se osuplo spraševali verniki. Brez besed je lekarnar stopal proti odru in obstal pred pridigarjem. Naočniki na nosu so se mu tresli od besa. Grozeče je dvignil palico:

"Takoj prenehajte s tem. Že tako in tako ste zadosti neumni! Zadosti je! Zadosti!"

Potem je začel mlatiti vsevprek okrog sebe, da je razgnal množico, ter tulil, da smo bedaki, če verjamemo, da ima bolezen kar koli opraviti z Bogom. Njegov glas se je razlegal po Couscou su kakor vpitje mrtvecev iz napeva *sassa-modé*.

Pridigarjev obraz je posivel. Oči so se mu razširile. Neka ženska v sedmem mesecu nosečnosti, ki jo je nekdo s komolcem sunil v trebuh, je zahlipala: "Moje dete!" Ženske so popadale druga po drugi. Noge so vsevprek gazile in pohodile druge noge. Pridigar se je

nepričakovano prebudil iz sanjarij in zavpil: "Harmagedon! Ta mož je Harmagedon!" Roke so se mu tresle, oči so se mu krvoločno bliskale: "Kajn! Lucifer! Nebukadnezar!" Potem pa je zaprl oči. Njegove poteze so izdajale grozo, nepretrgano, vse dokler ni šest moških vrglo lekarnarja na tla. Pridigar si je popravil sutano in si znova nadel svoj ošabni videz. Sklonil se je k lekarnarju in ga, iz oči v oči, vprašal: "Zakaj si to storil?" Lekarnar se je zakrohotal. Pridigar je stisnil roke in s križem mahal lekarnarju pred nosom:

"Izgini iz tega telesa, hudič!"

"Saj niti sami ne verjamete v vašega Boga," je rekel lekarnar.

Pridigar se je dvignil, se obrnil k množici in dejal:

"Vsemogočni je med nas poslal bolezen!" (In ne da bi se ozrl na lekarnarja, je iztegnil prst in pokazal nanj.) "Dokažite mi nasprotno."

Lekarnar se je za hip zamislil in vprašal:

"Kje so moja očala? Brez očal ne vidim ničesar."

Neki moški je brez besed iz prahu pobral očala in mu jih nataknil na nos. Napočil je trenutek tišine in lekarnar je dejal:

"Boga ni. Kmalu bom našel dokaz."

"Kdaj?"

"Ko se bo začela preobrazba množic. Ko bo delavec živel pravično in harmonično."

"Kako pa potem razlagate to, da lahko vlak povozi otroka?"

"Slučaj," je odvrnil lekarnar.

"Bog! On nam podari življenje in ga vzame, kadar se mu zahoče, in naklonil nam je moč, da prenašamo nesrečo in trpljenje, ne da bi nas trpljenje odneslo s seboj kakor vodni tok slamico."

"Slučaj daje življenje," je rekel lekarnar. "In medicina je zato, da zdravi bolne."

"Hudič te je obsedel!"

Lekarnar se je zakrohotal, tako nalezljivo, da se je tudi množica na ves glas zasmejala. Couscousovcji so se zibali naprej in nazaj, glavo so milijonkrat zasukali, vse dokler je niso vsi izčrpani naslonili sosedu na ramo, da bi si odpočili. Lekarnar je bil spet prost. Popravil si je obleko in rekel:

"Vlado sem že obvestil o epidemiji. V najkrajšem času

bodo intervenirali."

"Še vedno čakamo," je odvrnil nekdo v množici.

"Samo zastrupit nas je prišel, nič drugega," je dejal drugi.

"Sicer pa tako in tako nikogar ne bo," je potrdila neka ženska. Zmotila se je. Naslednji dan opoldne smo zaslišali krik: "Po radiu govorijo o nas!" Glas je prihajal z glavnega trga, se približeval, se mi usidral v ušesih in vnašal vznemirjenje tam, kjer ga ni bilo: "Na radiu smo! O nas govorijo!" Bila je norišnica. Ko sem prišla do šefa, se je več kot štiristo Couscousovcem prerivalo okrog miniaturnega radijskega sprejemnika. Vsakdo si je utiral pot, da bi se prirnil do prve vrste: "Spustite me." Otroci so se zmuznili med nogami odraslih. Vsevprek so se prepirali: "Nikar ne klati neumnosti. Jaz sem bil tukaj prvi." Obešali so se drug na drugega, da bi poslušali poročila. Nek moški je potegnil ženo za predpasnik in rekel: "Nisi mi še skuhala!" Soproga pa mu ni ostala dolžna: "Saj nisem tvoja sužnja!" Klofutnil jo je, jo sunil v množico in zavzel njeno mesto. Tisti, ki so se znašli sklonjeni v prvih vrstah, so se od časa do časa obrnili k tistim za njihovim hrbtom: "O naši bolezni govorijo!" Drugi so se razburjali: "Pst, poslušamo!" Vsevprek se je slišalo zmerjanje: "Utihni!" Zaradi vseh teh Utihni-Zapri gobec-Zaveži-Pst je bistvo poročila šlo mimo nas. "Kaj pravijo?" je vprašal nekdo. "A ste kaj razumeli?" Množica je skomignila z rameni, nemočna. Neki Couscousovec, po stanu intelektuallec, ki je vse napol razumel, si je poravnal ovratnik bele srajce na nojevskem vratu.:

"Vse vam lahko razložim, dragi rojaki," je dejal.

Obkrožili smo ga. Na ves glas nam je pojasnil:

"Za bolezen so krive neverjetne mutacije in prestopanja, ki jih človeku v naravnem okolju prinašata razdružitev in razpočenje različnih celic, ker povzročata demultiplikacijo bolezenskih mikrobov."

"Je to vse?" je vprašal neki starček.

Intelektualec je prekrižal prste:

"Saj je jasno, ne?" Prezirljivo nas je pogledal in odšel. Vendarle pa je vladnemu sporočilu na radiu sledila popevka, posvečena nam, našemu pogumu, dostojanstvu v bolezni in da še naprej ostanemo dobri državljani. In vse to, da bi ostali pokorni:

*Kolera, kolera,
Je zgrešila cepljene.
Oje, eeee, kole-kolera.
Prijatelji, pokličite Kristusa
V vaše mesto-oooo.
Treba se je umiti, umiti, umiti,
Treba se je umiti vsak dan!*

Navsezadnje so bili moji someščani tako prevzeti, da so se le s težavo povrnili v stvarnost in se zavedeli, da so dva koraka stran moški in ženske še vedno stali v vrsti pred stranišči. Polenili so se in se začeli obnašati brezglavo. Neka običajna debela zadnjica je zasukala vse svoje bogastvo nazaj in zaplesala. In hopsa, druge so se ji pridružile. Premetavale so se, prsi so jim poskakovale v bluzah. Moški so opazovali spektakel in sami sebi ponavljali, da imajo ženske zadosten razlog, da bi si od nesreče lahko raztrgale grla. Tako so jih očarale in prevzele, da se niso niti ganili.

V naslednjih dneh se je ves Couscous zbiral pred miniaturnim radijskim sprejemnikom: "Konec koncev mi ga boste še izrabili," se je pritoževal šef. "Ne tako na glas, mi boste pokvarili zvok!" Približal se je svojemu radiu: "Umaknite se!" in njegova velika tunika se mu je lepila na kožo, se mu težko zgubala na vratu. Gumb je zavrtel čisto do konca na levo, nobenega glasu več: "Zaradi vas ne dela več!" Razburjal se je: "Tukaj ni Rdeči križ!" In njegovi mali prsti so gumb zavrteli v desno in znova so nas dosegli hreščeči glasovi. "Bolje bi bilo, če si kupite svoj radio," je ponavljal. Stresal je z glavo: "Nočem vas več videti. Pojdite domov!"

Nihče se ni premaknil. Navsezadnje je bil šef tako izčrpan, da se je sesedel v gugalko in prekrižal svoje male noge: "Sranje, sranje, na koncu mi bodo še uničili sprejemnik."

Toda šef se je zmotil. Njegov stroj za zvoke smo mu po desetih minutah že vrnili, kajti edina stvar, ki nas je zanimala, je bila popevka. Samo še ta napev nam je ležal na jeziku. Kolera je potresavala takt tolkačev, zibala mehko kožo dojenčkov, dajala ritem pranju perila, se klatila med izdelki na tržnici, poskakovala v otroških igrah, se

sprehajala med tradicionalnimi praznovanji in rabila za razpoloženjsko glasbo v partijah kvišku molečih nog. Ta popevka se je v nočeh trpljenja prelevila v neznansko milino. In v tem času je bilo to prav gotovo prvo, kar je prišlo na uho novorojenčkom.

Pri nas doma je oče postal doktrinaren, bolj kot kadar koli. Spoštoval je vse prepovedi, določena in skopo odmerjena veselja, razlike med ljudmi, verami in verovanji, kajti po njegovem smo se morali zahvaliti Alahu, da nihče izmed nas ni zbolel. Bolj kot kadar koli je zasovražil spremembe, jih krivil za vir vseh naših nesreč, želel se jim je umakniti, kolikor se je le dalo. Ko se je vrnil z dela, izmозgan, se je zleknil na rogoznicu, in medtem ko mu je mama s stopali masirala hrbet, je pridigal o preteklosti: "Bolje bi bilo, če bi se vrnili v našo vas," je vzdihoval. Mama je vzdihovala iz drugih razlogov: "Kaj pa bomo tam? Nihče iz naše družine ne živi več na vasi. Kako bomo živeli?" In očetova vretenca so še glasneje pokala pod pritiskom. "Jc! Obdelovali polja, redili živino!" Nasmehnil se je svoji utopiji. Vendar pa mu to ni preprečilo, da ne bi pozabil na že enkrat za vselej najdene rešitve, spustil se je do kraja, tako v pretiravanju kakor v strogosti: z mamo naju je prisilil, da sva nosili pajčolan, da bi naju zaščitil pred kolero.

Petnajsto poglavje

Mesec dni pozneje so možje spominjali na mrtvo drevje, ženske so hitele sem in tja brez čvekanja, otroci so bili podobni starcem, starci pa so bili le še živa ruševina. Sicer pa, najsi si mlad ali star, v deželi, ki so jo trli tritonsko sonce in milijarde izstradanih komarjev, ki so ti hoteli izsesati še zadnje rdeče krvno telesce, in kjer je bilo mogoče najti le eno samo razvedrilo, v opijanjanju in seksu, to sploh ni bilo pomembno. Pokopali smo, kar je bilo treba pokopati; psi so se naskakovali, da bi kopulirali; in sonce je med drevesnimi krošnjami, pod visokimi drevesi in pod verandami še naprej žgalo, vse, kar se je premikalo; na silo smo si odpenjali gumbе; počasi smo se vlečili po ulicah kakor lenobe na soncu. Vse to nam je dajalo nespodbitne dokaze, da se svet še zmeraj vrti v isto smer. Vedno smo poslušali našo popevko po radiu, toda neke govo-

rice so zadušile našo radost. Na visokih mestih so govorili, da smo sami odgovorni za epidemijo, da smo pravzaprav ustvarili nehygienično kužno bolezen in bolezenske mikrobe.

Po drevesih so razgrajale ptice. Otroci so pohajkovali po hostah. Couscousovci, ki so zaznali, da epidemija polagoma ponehuje, so se zbirali ob aveniji Couscous in se prepuščali besednim tiradom. Pri gospŽ Kimoto je Couscousovec majhne postave, služabnik pri nekem funkcionarju, ki je bil velik mojster za poneverjanje državnih papirjev, ves razburjen vstopil v lokal, odložil kapo in rekel:

“Hej! Fantje, a že veste novico?”

V hipu je zavladal mir, kot da bi ves bar okamenel. Dekleta so za trenutek pozabila na svojo evforično bednost. Kozarci, polni raznovrstnih likerjev, so obviseli v zraku.

“Kakšno novico?” je vprašala gospa Kimoto. “Jaz vem več kot kdor koli v tem mestu.”

“Natoči mi pivo na tvoj račun, pa boš videla, da ti manjka najnovejša,” je rekel couscousovski raznašalec novic.

“Le glej, da bo tvoja novica tega vredna, drugače ...” je zapretila gospa Kimoto in mu postregla z nečim penastim in toplim.

Couscousovec je popil. Vsi so opazovali njegovo Adamovo jabolko, ki se je povsem svojevoljno dvigalo in spuščalo. Končno je z velikim hruščem postavil kozarec na mizo, potem pa se je obrnil k množici:

“Zdi se, da ...” je začel.

“Še nisi nehal čvekat, kaj?” se je razburila gospa Kimoto.

“Nimamo časa za prazne marnje! Imamo druge opravke!” je zakričalo nekaj pijanih.

Črnc se je potrudil, da je bil kar najbolj glasen. Odkušljal se je, da bi pregnal hripavost, ki ga je ščegetala po grlu, s pogledom premeril ves prostor:

“Pravijo, da smo mi odgovorni za epidemijo!”

Zgroženi “kaj?” je sprejel njegove besede. Potem pa je zavladal preplah. Nekateri so si naročili posebne mešanice aperitivov, s palmovim vinom, beaufortom in viskijem, da si opomorejo od čustvenega pretresa. Debele znojne kaplje so drsele prek čel. Gospa

Kimoto si je obrisala obraz z robom tilaste obleke in razkrila mesnati ritnici, dodobra zmehčani, saj sta že dovolj služili. Tako je osupnila, da je obstala odprtih ust in molela na dan konico navihanega jezička. Dekleta so tako glasno zavreščala, da je novica v hipu neznanosko zrasla, kot tropska vegetacija, in se hitro raznesla: "Obtožili so nas!" Deset minut kasneje nismo bili več samo obtoženi, temveč: "Sodišče visoke instance v Douali, ki mu predseduje Njegova Ekscelenca dosmrtni Predsednik, nas je obsodilo!" Uro potem smo zvedeli naslednje: "Uradni seznam, ki ga je izdal vladni Svet za javni red, nas navaja po abecednem redu kot proizvajalce virusa oziroma povzročitelje kolere, imetnike tovarn za kemično reprodukcijo bolezni."

"Pa saj mi nismo ničesar storili!" so se pridušali Couscousovci. Politika je človeška zadeva.

"Vi ste kuhali koruzo, ki so vam jo dali politiki," so se obtoževali Couscousovci.

Največji intelektualec med nami je taval naokrog in poskušal vsepovsod znova vzpostaviti mir:

"V naših vrstah ne sme nastati razdor," je dejal. "Možje in žene, nihče ni odgovoren!"

Po premisleku so Couscousovci sklenili, da ima prav. Vedeli smo, da smo malariki, gonorejarji in zlateničarji, da se nam kršlji lepijo na dlake, da nam bodo uši požrle vse lase, alkohol pa nam bo razjedel jetra, ampak tale kolera, zanjo pa res nismo vedeli, od kod se je vzela, zanjo pa res nismo bili odgovorni. Verjeli smo v svojo nedolžnost. Obvladovali smo veselje Couscousa, vsa njegova pomembna zgodovinska dejstva, vsa možna križišča. Vse bi lahko priznali, sicer pa sploh nismo bili težavni, doslej smo to že dokazali, še vse smo sprejeli, se zahvalili, najlepša hvala, toda potrditi, da smo odgovorni za tole bolezen, ki je bila od Adama in Eve vsem neznana, to je bilo pa preveč. Tako smo torej zahtevali poseben ljudski shod, da v najkrajšem času uredimo to novo, izredno pomembno zadevo!

Shod je bil okrog šestih popoldne, ker nam ob tej uri sonce ni več žgalo naravnost v oči. Barve so padale v snopih in videli smo jasneje. Ves Couscous je privršal pred šefovo kolibo, pomešale so se vse kategorije bede. Ženske v raznobarnih preluknjanih predpas-

nikih so si dajale duška z vrsto svaril: "Naša imena morajo zbrisati s seznama!" Stresale so z železnimi zapestnicami: "Drugače jim bomo že pokazali!" Moški v tunikah in s pisanimi kravatami, priče daljne zgodovine Couscousa, in preprosto občinstvo so se jim pridružili z istim tarnanjem. Na tisoče razvnetih ust je vreščalo in razglašalo naše stališče: "Mi poznamo koze, *tega* pa ne!" "Naj nas napade kapavica, če že hoče! Ampak *tole*, to je pa obrekovanje!" "Saj nismo divjaki, da bi proizvajali kaj *takega*!" Z besedico *to* smo izrazili ves svoj prezir do kolere, svojo superiornost nad mikrobom. Šef, ki je sredi občinstva sedel v gugalniku, je stresel ves svoj špeh in rignilo se mu je po koli:

"To je sramotitev, po tretjem členu kazenskega zakona!"

"Bravo!" je zavpila množica.

"O tem bom osebno poročal Predsedniku Republike, to vam obljubljam!"

"Bravo!"

"Zahtevati moramo popravek v *Uradnem listu*," je dejal neki moški.

"Državno opravičilo, ki ga bo napisal in podpisal Njegova Ekscelenca," je predlagal drugi.

Lekarnar, ki se po prizoru s pridigarjem ni več kaj dosti vmešaval v naša zborovanja, je priznal, da nismo sami neposredno odgovorni za epidemijo, vendar so njegove besede dopuščale možnost, da smo v vsej zadevi nekje naredili napako. To je moje someščane razbesnelo:

"Kaj se pa to pravi, da nismo 'neposredno odgovorni'?" je vprašal nekdo iz občinstva.

"To se pravi, da nobeno ljudstvo ne more preživeti brez izobrazbe," je odvrnil lekarnar.

"Bedarije!" je zakričala neka ženska. "Jaz dobro živim, pa nikoli nisem hodila v šolo."

In opisala nam je vasico, v kateri je odraščala, neizmernost pokrajine, rdečega oceana, rumenega marmorja, orjaških dreves in čudovitih plamenov. Sklonila se je, da se je dojenček, ki ga je nosila na hrbtu, ves skrivil, in nam pokazala zadnjico: "Kakor najboljši tolkač za proso sem," je rekla. "Ne pa kakor civilizirana dekleta, ki ne

znajo niti manioke zdrobiti.”

In ves Couscous ji je zaploskal. Moji someščani so se burno pridušali okrog lekarnarja in ga naravnost napadali:

“Ti si prodana duša! Ritolizec!” so tulili. “Nočemo te več poslušati.”

“Kot želite,” je odvrnil lekarnar. “Kot želite! Toda svoboda vsakega ljudstva gre prek izobrazbe! Izobrazba, vam pravim! Nič drugega, vse samo za to! To vam povem, v imenu božjem, če je kje kakšen Bog, v hudičevem, če hočete, vsi filozofi so francoskemu ljudstvu razodevali, da lahko samo s primerno izobrazbo uživa v čudežih narave. Od Zolaja do gospoda Victorja Hugoja, pri katerih sem često poiskal kak nauk, da bi preveril njihovo upravičenost; od Rimbauda do Sartra, od Diderota do Camusa! Izobrazba, to je edina in edinstvena resnica za odrešitev ljudstva, zemlje in živalskega stvarstva!”

Napočil je trenutek ganljive tišine. Zdelo se je, da so te besede, v katerih se je zrcalila prihodnost, veličastna kakor tri gore, Couscousovce osrečile. Neka ženska z dojenčkom na hrbtu je trikrat na debelo pogoltnila slino in rekla:

“Kar se mene tiče, jaz jem živali. In zdi se mi, da jih začenja prekleto primanjkovati v krajih s to njihovo civilizacijo!”

“Ja ja,” je pritrdil neki starček in se pretegnil, da so mu zaškripala vretenca. “Ko sem prišel v Couscous, je bilo še polno živali. Nisi še dobro stopil na trdna tla, pa te je že ugriznil kak gad. Opice so se igrale po naših kolibah. Samo s kijem si jih enkrat usekal po buči, pa si imel večerjo. S civilizacijo pa, kar pogledjte si sami!”

Couscousovci so skomignili z rameni, zmajali z glavami in prevzela jih je neznanska utrujenost.

“Kaj nam potemtakem še preostane, kaj?” je vprašala neka ženska.

Neki moški, ki je imel glavo kakor kakšna velika črna mravlja, je zamahnil z roko kakor s pendrekom in razgnal množico.

“Dragi someščani,” je začel, “pomembne stvari vam moram razodeti.” (Nategnil si je rdeče naramnice belih hlač.) “New-Bell poznam že od svojega rojstva in celo od prej.” (Odkrehal se je in pljunil šefu pred noge.) “Sem zgodovinar tega mesta. Lahko vam

zagotovim, da je bil New-Bell, že preden so sploh ustanovili prve države, popek sveta, maternica človeštva, zibelka vse civilizacije ..."

Odpel je hvalnico nekdanjemu Couscou. O njem je govoril tako prijazno, tako zaskrbljeno in ljubeče, da se je priljubil vsem rojakom. Možakar je izkoristil priložnost, da je izustil:

"Funkcionarji te dežele so krivi za koleru!"

"Ja, ja," je pritrdjevala množica.

"Krivi so, da so nam pobegnile živali!"

"Ja, ja!"

"Uničujejo nam domove, iz njih preganjajo opice in nam namesto njih pošiljajo termite."

"Ja, ja!"

"Napravili bomo revolucijo!"

Pri teh besedah je šef tako sunkovito vstal, da se je gugalnik prekopicnil. Otroci so poskočili in odrasli so negibno obstali.

"Nikoli in nikdar!" je zakričal na vso moč. "Me slišite, nikoli nobene revolucije! Ah, te umazane zverine!"

Tri podgane so mu poskočile pod nogami. Brcnil je z nogo, da bi jih pogazil, toda podgane so že zasejale preplah med Couscousovci, ki so stali v zadnjih vrstah. Šef si je opomogel in še dodal:

"Počakali bomo, da nas pride vlada odkrito obsodit, da smo odgovorni za epidemijo, šele potem bomo napadli!"

Slišala sem, kako so podgane začele glodati pod, potem pa še strop.

"In naša zahteva, da se nam Njegova Ekscelenca opraviči za obrekovanje?" je vprašal govornik.

"To je pa druga zgodba," je odvrnil šef. "Saj ni vredno, da bi se pokazali iz skrivališč in vse orožje pokazali sovražniku!"

Potem so začeli vsevprek govoriti. Pogovori so bili tako nepovezani, da nikomur ni bilo prav nič več jasno. Popolna zmeda preveč razgretih črncev. Neka ženska je stresla rumen predpasnik in nenehno ponavljala: "Rodila sem jim nov narod. Vrniti mi morajo uslugo!" Neka Couscousovka z dojenčkom na boku, ki je kar naprej jokala, mu je položila roko na usta: "Enotnost, dostojanstvo, delo!" je zavpila. Največji intelektualec med nami je silovito stresel z glavo,

kakor da bi se hotel otresti vsega, kar se mu je zakopalo pod lase brez njegove vednosti: "Kapitalizem nam zastruplja življenje in intelektualizem združuje naše misli." Lekarnar si je s črnim robčkom obrisal naočnike, si jih nataknil na nos: "Kennedy je dejal: Ne sprašujte, kaj lahko domovina stori za vas, temveč kaj lahko vi storite zanjo." In črnici so se po vrstnem redu lotili še liberalizma, konservatizma, vseh teh besed, ki so nas razjarile in stresle kot električni: "Konservatizem nas ima za norca," je rekel šef. Sklonil se je naprej: "To pride od konzerv, s sardinami ali pa z govedino, prisegam vam!" Največji intelektuallec med nami je ustavil šefa: "Konservatizem je veliki brat liberalizma, to pomeni svobodo. Iz tega sklepam, da imata iste korenine." Navsezadnje se nismo več mogli znajti med intelektualizmom, fašizmom, nacizmom, mancheretrovizmom in drugimi strahotami. Nekdanji borec je razginal množico na dvoje, na ramenih je imel dolg staromodni suknjič: "Umrimo za domovino," je zakričal. "Negovale vas bomo," je rekla gospa Kimoto in se hladila s pahljačo. "To je vloga žensk v vojni. Sem videla v filmu." Nekdanji borec nam je govoril o strelskih jarkih na severu, kjer je čisto od blizu ubil dva švaba: "Kot zajce sem jih! Jim bom že pokazal, tem nacistom!" Mizarju je bilo žal, da jih ni pokopal. "Prav nič te nista potrebovala," je rekel borec. "Bila sta hrabra vojščaka, ki sta si želela zastonj umreti!"

Misel na to, da se da umreti zastonj, nas je tako prevzela, da smo se še ure in ure pogovarjali o vojni, sovražno pljuvali po vladi, vse dokler nas niso napadli komarji in nam izsesali še zadnja zdrava krvna telesca. Na koncu smo se soglasno razkropili, naša revolucija pa je pristala v košu, kakor vse revolucije.

Prevedla in opombo napisala **Tanja Mlaker**

Pravijo, da je v življenjski zgodbi **Calixthe Beyala** zaslutiti pravljичne prvine. Rojena je bila v Kamerunu in otroštvo je preživela v revnih četrtih, potem pa se je pokazal princ iz daljne Francije. Danes živi v Parizu in si je že utrla pot med znana avtorska imena. Za roman *Izgubljene časti* (1996) je prejela tudi nagrado za roman, ki jo podeljuje francoska akademija. Beyala sodi med tiste avtorje, ki neizprosno, a z izdatno mero ironije opisujejo bedo in radosti afriškega vsakdanjika ali pa vsakdanjika imigrantov v tako imenovanem razvitem svetu. Nekateri kritiki ji očitajo, da se v želji, da bi provocirala, preveč podreja erotičnim in eksotičnim pričakovanjem zahodnjaškega bralstva, vendar zna presenetiti tudi s stilistično raznovrstnostjo. Tako sta romana *Mali princ iz Bellevilla* in *Mama ima ljubimca* že skorajda komediji pur sang.

V *Izgubljenih časteh* spremljamo življenjsko zgodbo protagonistke in pripovedovalke Saëde, ki se je rodila "kakor se rodijo miti, s pomočjo klepetov. Govorili so, da sem pravzaprav moškega spola in da je gospod lekarnar na moji mami izvedel nekakšen postopek spreminjanja celic." V prvem delu dodobra spoznamo življenje v afriški četrti Couscous. Pisateljica naniza več 'ljudskih junakov' vaše skupnosti: mizarja, ki izdeluje krste za prijateljsko ceno, šefa, ki pravzaprav ni kos svojim podložnikom, gospoda lekarnarja, ki sanjari o Nobelovi nagradi, in druge. Saëda odrašča kot edinka in ostane v rojstni vasi vse do štiridesetega leta. Do moškega, ki bi se poročil z njo, se ji ne uspe prebiti. Tako ji mama podari vse svoje prihranke za pot v Pariz. V drugem delu Saëda, ne brez sporov in zapletov, spoznava drugačno 'civilizacijo'. Ženska, ki se kot protagonistka obnaša kakor skrajno naivna, ne preveč bistra muslimanka, se bralcu v liku pripovedovalke razkrije v čisto drugačni podobi, kot ostra opazovalka in poznavalka človeške narave. Tako si zna spretno izboriti prostor v gospodinjstvu Senegalke Ngaremba, ki si služi kruh z uslugami pisanja za nepismene afriške imigrante. Saëda skrbno čuva svoj največji zaklad: deviškost in vneto razkazuje certifikat (veljaven deset let), ki ji ga je izdal lekarnar v domači vasi. Ngaremba, ki v Saëdini zgodbi vidi zrcalno podobo svojega lastnega neuspeha, saj je ločena in živi kot mati samohranilka, si zada naloge, da za svojo gospodinjo najde moža. Saëda pa ima seveda tudi svoje načrte. Navsezadnje najde srečo v naročju nekega pariškega klošarja.